

Länsstyrelsen
Värmland

Värmländska byggnadsminnen

Långbans gruvby

Kommun:	Filipstad
Socken:	Färnebo
Funktion:	Industriminne
Tillgänglighet:	Långbans gruvby utgör en filial till Värmlands Museum som bedriver verksamhet på området sommartid. Området kan besökas på egen hand under hela året.

Beskrivning

Långbans Gruvfält och Långbanshyttan är en av den mellansvenska bergslagsbygdens mest bevarade industrimiljöer. Gruvhål, skarnhögar, linbanor med mera, bildar tillsammans med industri- och bostadsbebyggelsen en sällsynt bibehållen helhet som belyser verksamhet, arbetsvillkor och sociala förhållanden på gruv- och hyttorterna under äldre tider. Långbans gruvor är berömda som bland de mineralrikaste i världen.

Järnhanteringen vid Långbanshyttan kan följas tillbaka till 1500-talet då den äldsta bergsmanshyttan omtalas. Lika gammal är brytningen av järnmalm på Långbansfältet. Långbansfältet och hyttan ägdes och brukades under det äldsta skedet av bergsmännens gruv- och hyttlag. Med tiden köptes emellertid bergsmannaorganisationens andelar upp av bruksägare och bolag och 1820 lades grunden till det gruvbolag som år 1885 ombildades till Grufve AB Långban. Brytningen av järnmalm hade då utökats till att omfatta även manganmalm och dolomit. 1927 övergick Långbansfältet i Uddeholmsbolagets ägo som svarade för driften fram till 1972 då verksamheten vid gruvorna upphörde helt.

Motsvarande utveckling kan följas vid Långbanshyttan, som 1839 förvärvades av Lesjöfors Bruks AB som drev hyttan fram till nedläggningen 1930 då den köptes av Uddeholmsbolaget.

Alldeles intill Långbanshyttan och i centrum av det stora gruvfältet är disponentbostaden belägen, en rödmålad envåningsbyggnad från 1783, med två flyglar, en kontorsbyggnad och en loftbod. På gården står en minnessten som erinrar om att bröderna Nils och John Ericsson föddes här 1802 respektive 1803.

Bakom herrgården finns en del av gruvbyggnaderna. Bland annat den så kallade Lokalaven, med bibyggt maskinhus i tegel och Nya schaktets lave, med dess skrädhus. Vid foten av Nya Schaktets lave står mineralmuseet som uppfördes i tidsenlig panelarkitektur 1903. Här står även gruvstugan, som ursprungligen fungerade som gruvarbetarnas mat- och uppehållsrum för att senare nyttjats som så kallat lamphus där man förvarade karbidlampor.

Området sträcker sig även öster om nuvarande landsvägen. Här låg tidigare ett större anrikningsverk. Nu finns här bland annat ”slottet”, en gruvarbetarbostad med sammanlagt fem lägenheter, uppförd i putsad slaggsten 1854. I anslutning till ”slottet” finns en jordkällare och

vedbod/avträde. Likboden är en annan viktig del i gruv- och hyttsamhällets sociala liv. Den är uppförd 1927, i oputsad sinnersten efter ritningar av Tage William Olsson.

Skyddets omfattning i sammandrag

Nya Schaktets lave med transportbana och skrädhus, Lokalaven med maskinhus, mineralmuseet, hyttan, John Ericssongården, våghus 1 och 2, ”slottet” med uthus och jordkällare, likboden och gruvstugan.

För fullständiga skyddsföreskrifter, kontakta Länsstyrelsen.

Lästips

- *Berg och malm i Värmlands län*, Stockholm 1983.
- Hillgren, A (red), *Ditt Värmland – Värmländska kulturmiljöer*, Karlstad 1989.

Ändringsinformation

Datum: Kommentar:

2007-11-09 Första versionen - huvuddelen av informationen hämtad från tidigare byggnadsminnesbeskrivningar.